

Asia: VN/3229/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa ja siihen liittyviksi laeiksi

1. Yleiset huomiot työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa. Pääesikunnalle ehdotetaan uudeksi tehtäväksi sotilasrikosten ennalta estäminen ja paljastaminen. Esityksen tavoitteena on varmistaa sotilasrikosten esitutkintaa koskevan lainsäädännön ajantasaisuus ja siten rikosvastuun tehokas toteutuminen.

Pidän uudistusta kannatettavana. Nykyisin Puolustusvoimien rikosten ennalta estämisen ja paljastamisen aineellinen sisältö on toteutettu viittaussäännöksellä poliisilaissa säädettyyn. Kyseinen säädöstekninen ratkaisu ei ole kaikilta osin tarkoituksenmukainen eikä vastaa nykykäytäntöä, joka edellyttää, että viranomaisille virkatehtäviin säädetyt toimivaltuudet säädetään kutakin viranomaista koskevassa lainsäädännössä. Näin ollen ehdotettu uudistus selkeyttää lainsäädäntöä ja tekee siitä tarkkarajaisempaa sekä täsmällisempää.

2. Pääesikunnan tehtävät rikostorjunnassa (1. lakiehdotuksen 11 luku)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

3. Pääesikunnan toimivaltuudet rikostorjunnassa (1. lakiehdotuksen 12 luku)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

4. Salaiset tiedonhankintakeinot Pääesikunnan rikostorjunnassa (1. lakiehdotuksen 13 luku)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat pykälät vastaavat suurelta osin poliisilain 5 luvun säännöksiä. Yhtenä erona on kuitenkin suostumusperusteista televalvontaa koskeva ehdotetun 121 §:n 2 momentti koskien tilanteita, joissa henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän itse on kykenemätön antamaan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta. Kiinnitän huomiota siihen, että vastaavanlaista säännöstä ei sisälly toistaiseksi poliisilakiin tai

pakkokeinolakiin eikä samanaikaisesti lausunnolla olevassa poliisilain muutoksia koskevassa esityksessä tämänkaltaista säännöstä olla esittämässä poliisilain 5 lukuun (hallituksen esitysluonnos poliisilain muuttamiseksi, VN/12643/2021). Sen sijaan pakkokeinolain muutostarpeita tarkasteleva työryhmä on esittänyt omassa mietinnössään pakkokeinolakiin tämänkaltaista säännöstä (OM 2022:1, VN/13190/2020). Pakkokeinolakityöryhmän mietintöön antamassani lausunnossa (OKV/348/21/2022) totesin, että suostumuksen arviointi tulee aiheuttamaan tuomioistuimille hankalia tulkintatilanteita ja vaikka laissa tai perusteluissa ei ole mahdollista etukäteen arvioida kaikkia mahdollisia soveltamistilanteita, niin perusteluissa olisi tältä osin kuitenkin hyvä mahdollisesti laajemmin perustella, miten erilaisia tilanteita olisi kyseisen säännöksen nojalla tarkoitus soveltaa. Pakkokeinolain mietintöön lausumani soveltuu myös nyt lausuttavana olevaan esitykseen. Lisäksi kyseisestä osin uudenlaista sääntelyä tulisi arvioida osaltaan myös säätämisyjärjestyksen perusteluissa.

Toiseksi tuon esille, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista koskevassa ehdotetun 137 §:n 2 momentissa ei ole vastaavaa rajoitusta yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävän laitteen ominaisuuksista kuin poliisilain 5 luvun 25 §:n 2 momentissa nykyisin on ("Poliisi saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen.").

Samanaikaisesti lausunnolla on myös poliisilain muutosta koskeva hallituksen esitysluonnos, jossa kyseistä rajausta ehdotetaan poistettavaksi poliisilaista. Olen lausunut poliisilain muutosehdotuksesta seuraavaa:

"Poliisilain 5 luvun 25 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävän laitteen ominaisuuksista. Vastaavanlaista rajoitusta ei olekaan siviilitiedustelua koskevassa poliisilain 5 a luvun 15 §:ssä. Lain esitöissä kyseisen rajauksen puuttumista perusteltiin erityisesti ulkomailla suoritettavaan siviilitiedusteluun liittyvillä näkökohdilla (HE 202/2017 vp s. 190) Tältä osin jatkovalmistelussa

tulee arvioida kuitenkin myös oikeusasiamiehen lausunnossaan esiin tuomaa seikkaa, että aikoinaan poliisilain muuttamista koskevaan hallitukseen esitykseen (HE 266/2004 vp) antamassa lausunnossa perustuslakivaliokunta piti nyt poistettavaksi ehdotettua rajoitusta edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 11/2005 vp s. 9):

'Ongelmallista kuitenkin on, että ehdotuksessa on kysymys sellaisesta teknisestä laitteesta, jolla voidaan esityksen perustelujen mukaan lisäksi siepata viestiliikennettä muutenkin, purkaa salauksia,

kuunnella viestien sisältöä ja saada viestiyhteyksien tunnistamistietoja. Tarkoitus on teknisin ja valvonnallisin keinoin varmistua siitä, että laitetta käytetään vain yhteys- ja yksilöintitietojen hankkimiseen. Tällaisista perustuslain 10 §:ssä turvatus luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaamisen kannalta olennaisista seikoista on valiokunnan mielestä välttämätöntä säätää laissa riittävän täsmällisesti esimerkiksi rajaamalla poliisin oikeus koskemaan ainoastaan sellaista laitetta, jota on teknisesti mahdollista käyttää siten, että vain ehdotetussa säännöksessä tarkoitettut yhteys- ja yksilöintiedot tulevat hankituiksi. Tämä on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisympäristössä.’

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten poliisilain 36 §:n 2 momenttiin lisättiin säännös siitä, että poliisi saa käyttää tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleliittymän ja telepäätelaitteen yksilöimiseen, ja viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei tekninen laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille (HaVL 10/2005 vp s. 16). Kyseinen säännös oli aiemman poliisilain (493/1995) 36 §:n 2 momentissa, jota asiallisesti vastaa nyt poistettavaksi ehdotetun poliisilain (872/2011) 5 luvun 25 § 2 momentti.”

Edellä lausumani soveltuu osaltaan myös nyt käsitellyssä olevaan esitykseen. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen osalta ehdotusta on vielä jatkovalmistelussa arvioitava suhteessa perustuslakivaliokunnan aiempaan kannanottoon.

5. Asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevan reserviläisen tehtävät ja toimivaltuudet (1. lakiehdotuksen 14 luku)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

6. Valvonta (1. lakiehdotuksen 15 luku)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

7. Yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa (1. lakiehdotuksen 16 luku)

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

8. Muut huomiot 1. lakiehdotukseen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

9. Lakiehdotukset 2 - 9

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

10. Muut mahdolliset huomiot

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotettu lainsäädäntö on sinänsä hyvin perusoikeusherkkää. Säättämisyjärjestyksen perusteluissa tulisi kuitenkin vielä ottaa huomioon, ettei se ja vaikutukset perusoikeuksiin sinänsä vielä sellaisenaan luo tarvetta perustuslakivaliokunnan käsittelylle vaan perustuslakivaliokunnan käsittelyn tarpeellisuutta arvioitaessa on samalla tarpeen nostaa esille ne perustuslain tulkintakysymykset, joihin perustuslakivaliokunnan kannanotto olisi aikaisempi tulkintakäytäntö huomioon ottaen tarpeellista. Lisäksi teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen osalta ehdotusta on arvioitava suhteessa perustuslakivaliokunnan aiempaan kannanottoon. Kokonaisuutena arvioiden on perusteltua, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto johtuen muun muassa puolustusvoimien tehtävien laajentamisesta. Esityksen suhdetta perustuslakiin ja säättämisyjärjestyksestä koskevassa jaksossa olisi myös tarkasteltava virkavastuukysymyksiä perustuslain 118 §:n näkökulmasta. Puolustusvoimien rikostorjunnan valvonnan riittävyttä ja tehokkuutta sekä järjestelyitä rikostutkinnan objektiivisuuden ja puolueettomuuden varmistamiseksi oli samoin tarpeen käsitellä perustuslakia ja säättämisyjärjestyksestä koskevassa jaksossa perustuslain ja myös kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden ja niiden valvontakäytännön valossa.

Lehtimäki Juho
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri